

ОСИГУРАЊЕ ШПЕДИТЕРА И СКЛАДИШТАРА ОД ОДГОВОРНОСТИ

1. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

Пракса да се осигуравају сви имовински интереси који су изложени опасностима пропасти добија у свету и у нашој земљи све већи значај. Кад је већа вредност имовине која је изложена ризицима пропасти или оштећења, постоји и већа потреба да се имовина адекватно заштити путем осигурања. Исти је случај и са осигурањем одговорности које је настало због потребе да се заштите интереси оних лица која се због својих поступака или пропушта у свом пословању могу наћи у обавези да другом накнаде штету.

Осигуравач закључивањем уговора о осигурању преузима последице одговорности осигураника. Он се обавезује да осигуранику пружи заштиту од одштетног захтева који против њега постави лице које своје право на накнаду штете заснива на уговорној или вануговорној одговорности осигураника, све у зависности од ширине осигуравајућег покрића.

Одговорност шпедитера и складиштара коју треба заштити осигурањем на првом месту је уговорне природе. И један и други се бави привредном делатношћу пружања услуга у вези са робом која је у промету и која се најчешће креће од продавца робе до њеног купца. Према кориснику услуга, шпедитер и складиштар одговарају за стручно обављање своје делатности. Изложеност шпедитера и складиштара одговорности постоји такође према лицима са којима нису у уговорном односу, премда у мањој мери, што не подразумева да се потреба за оваквим осигурањем сме занемарити.

Међутим, неопходно је указати да спречавању неповољног дејства узрока, који могу изазвати штету, треба дати увек предност пред осигурањем. Штете које су се могле спречити, без обзира што су могле бити осигуране, представљају неповратан одлив средстава за привреду сваке земље. Превентива због тога представља најважнији задатак за шпедитера и складиштара као и за њихове осигураче.

2. ОСИГУРАЊЕ ШПЕДИТЕРА

а. Одговорност шпедитера

У свету. — Опште је прихваћено да се услуге шпедитера односе на организовање отпремања и допремања робе. Шпедитер најчешће ради по налогу и за рачун корисника услуга, али у своје име.

У стручној литератури се често наводи да шпедитер одговара пажњом доброг привредника. Према решењу прихваћеном у француском праву шпедитер одговара и за сам превоз док у немачком праву, према систему заступања, шпедитер не одговара за превоз већ само за избор превозиоца.

За одговорност шпедитера од великог су значаја општи услови пословања шпедитера, што нарочито долази до изражаја у оним правним системима у којима одговорност шпедитера није регулисана законом, као што је то на пример случај у енглеском праву.¹⁾

Основне карактеристике општих услова пословања енглеских шпедитера (STC) могу се свести на следеће: шпедитер послује у име наручиоца услуга и нема својство превозиоца; у свом пословању шпедитер је овлашћен да закључује уговоре о превозу, складиштењу као и друге уговоре у вези са манипулацијом са робом; искључује се одговорност шпедитера за штете проузроковане пожаром; искључује се одговорност шпедитера и за остале штете, сем у случају ако се докаже да је постојала крајња непажња шпедитера или лица која су у његовој служби; у случају да шпедитер одговара за накнаду штете, утврђује се да његова одговорност ни у ком случају не може бити већа од вредности релевантне робе или износа од 100 фунти по тони или износа од фунти 15.000, с тим што се у обзир увек узима мањи износ.

Шпедитер по правилу није превозилац премда то може да постане с обзиром да му то услови (STC) дозвољавају. У својству превозиоца он не преузима апсолутну одговорност за робу (common carrir).²⁾

За пословање шпедитера важну улогу има Међународна федерација удружења шпедитера (Federation Internationale des Associations de Transitaires et Assimiles) која је позната под њеним скраћеним називом FIATA. Запажен је рад ове организације на изједначавању услова пословања шпедитера, доношењу FIATA теретнице, итд.

У земљи — Делатност шпедитера у нашој земљи регулисана је Законом о облигационим односима („Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78, глава XXII). Законом је предвиђено да шпеди-

¹⁾ Општи услови шпедитера (Standard Trading Conditions, 1981, edition, The Institute of Freight Forwarders Ltd.).

²⁾ Clive M. Schmitthoff, LL. M., The Export Trade, London, 1975. стр. 157.

тер закључује уговоре о превозу у своје име и за рачун налогодавца, што се односи и на остале правне радње из његове делатности. Шпедитер, међутим, може закључити уговор о превозу као и друге уговоре у име и за рачун налогодавца ако је таква могућност уговором предвиђена.

Законом се посебно предвиђају обавезе шпедитера у вези са његовим дужностима према налогодавцу (упозорења за недостатке налога, недостатке паковања и упозорења о оштећењу робе и потреби предузимања одређених мера у случају настанка других непредвиђених околности. Од шпедитера се тражи да поступа по упутствима налогодавца. Шпедитер одговара за избор возиоца као и других лица са којима је у извршењу налога закључио уговор о ускладиштењу робе или неки други уговор. Шпедитер може и сам потпуно или делимично извршити превоз робе која му је за отпрему поверена. Уколико шпедитер сам обави превоз робе, он има права и обавезе возиоца.

За одговорност шпедитера важни су Општи услови пословања Међународних шпедитера Југославије који су донети од стране Општег удружења саобраћаја Југославије, Групаације за међународну шпедицију (ОУП) Општи услови пословања шпедитера су више пута мењани и сада су наши услови из 1979. године. ОУП се примењују ако је њихова премена предвиђена. Сматраће се да су странке уговориле њихову примену ако је шпедитер писмено указао свом налогодавцу да по овим условима послује. Међутим, ОУП не могу да предвиде блажу одговорност шпедитера од оне предвиђене Законом (такво решење би у случају спора било оборено).

ОУП предвиђају обавезу шпедитера да у свакој прилици поступа са пажњом доброг привредника. У одређеним случајевима шпедитер преузима одговорност и за рад возилаца и других давалаца услуга (када је уговором о шпедицији одређена укупна свота за извршење целокупног налога о шпедицији и када она обухвата комплетну накнаду за услуге, тј. накнаду по основу шпедиције, накнаду за превоз и накнаду свих осталих трошкова).

ОУП искључују одговорност шпедитера у низу случајева. Шпедитер не одговара за штету насталу услед више силе или приоритет својства, или саме робе. Такође, шпедитер не одговара за број комада као ни за ознаке колета уколико ознаке нису видљиве, а затим нити за тежину, кубатуру, квалитет, садржај и вредност ствари.

Интересантно је да ОУП искључују одговорност шпедитера за натачно обрачунате возарине као и царинске и друге јавне пристојбе. Такво решење, међутим, не одговара законској обавези шпедитера који је дужан да у свакој прилици поступа како то захтевају интереси налогодавца и са пажњом доброг привредника.

б. Осигурање одговорности

Опште напомене — Неизвршење уговорних обавеза од стране шпедитера може проузроковати штету налогодавцу због које он може постати одговоран да је накнади. Осигурањем своје одговорности која настаје из делатности коју обавља, шпедитер на првом месту обезбеђује своје несметано пословање од непредвиђених штетних дегабаја који ту делатност могу да угрозе. Према енглеским условима осигурања, који се примењују од стране Lloyd; s-a (I) осигуравач преузима обавезу да шпедитеру као осигуранику накнади штету коју овај претрпи услед грешке или пропуста шпедитера у пословању.³⁾ Осигурање одговорности шпедитера у свету се спроводи на три начина: узајамно осигурање, премијско осигурање и посебан облик гаранције.

Узајамно осигурање се спроводи у Енглеској од стране посебних организација које су познате под називом PLI клубови који на првом месту осигуравају поморске бродаре против уговорне и вануговорне одговорности. Осигураник код оваквог осигурања уместо премије плаћа допринос чија висина варира од укупног успеха осигурања (однос премије и штета) у одређеном периоду осигурања. У Енглеској је основан посебан клуб под називом Through Transport (TT)⁴⁾ који између осталог осигурава одговорност шпедитера.

Премијско осигурање шпедитера се спроводи у Енглеској, нашој земљи⁵⁾ и неким другим земљама.

У аустријским и немачким општим условима пословања шпедитера дато је интересантно решење према коме се у општим условима пословања предвиђа један разрађен систем осигурања за који се не може рећи да представља осигурање шпедитера у пуном смислу. У питању је систем гаранција и искључења одговорности шпедитера према коме је право налогодавца на накнаду штете доста смањено. Осигурање се закључује аутоматски, прихватањем општих услова шпедитера ако их налогодавац изричитим налогом није искључио.

У нашој земљи осигурање одговорности шпедитера се спроводи у веома малом обиму. Изузетак представља делатност шпедитера у својству превозиоца у ком случају осигуравајуће покриће је одговарало покрићу које добија превозилац (најчешће у друмском превозу).⁶⁾ Колико нам је познато бар једна заједница осигурања имовина и лица осигуравала је краће време одговорност шпедитера који је издавао FIATA теретницу у комбинованом превозу у коме се шпедитер појављује као уговорни превозилац и који је према кориснику превоза одговарао за цео превоз од складишта до складишта.

³⁾ Зоран Радовић, Insurance of Liability of the Forwarding Agent, Bulletin. Allami Biztosito, Budapest, 1970, стр. 23.

⁴⁾ Rules 1977, Through Transport, Mutual Insurance Ass. Ltd.

⁵⁾ ZCIO Croatia и ЗОИЛ Дунав.

⁶⁾ Такво осигурање на пример пружа ЗОИЛ Дунав (за одговорност превозиоца за штете на роби коју превози).

Осигурање одговорности шпедитера у нашој земљи спроди се као транспортно осигурање у заједницама ризика осигурања транспорта и кредита (на пример, ZOIO Croatia), и то како кад је реч о осигурању одговорности шпедитера из шпедитерске делатности тако и кад је реч о осигурању шпедитера у својству друмског превозиоца. С обзиром да се осигурање одговорности спроводи на начин како је то уобичајено за остала транспортна осигурања, мишљења смо да на осигурање одговорности шпедитера у целини треба применити одредбе уговора о пловидбеном осигурању садржане у Закону о поморској и унутрашњој пловидби „Службени лист СФРЈ”, део V бр. 22/77 — део VI, глава IV).⁷⁾

Под трећим лицима, како предвиђа одредба Закона у вези са осигурањем одговорности, подразумевају се лица која нису субјекти уговора о осигурању.

Предмет уговора — Уговор о осигурању одговорности из делатности шпедитера, који се примењује од стране Заједнице осигурања имовине и о особама Croatia (C), одређује да се осигурава одговорност осигураника за штете које је при вршењу своје отпремничке делатности причинио интересима који су му поверени у оквиру отпремничке делатности.

Према енглеским условима осигурања, било да се оно спроводи као премијско или узајамно осигурање, осигурава се одговорност шпедитера из делатности.

Штете — Општи услови осигурања не набрајају увек осигуране ризике (C), што не би било практично, већ само ограничавају ширину покрића на одговорност из делатности која је утврђена у општим условима пословања шпедитера. Други приступ овом питању имају енглески услови (TT) који детаљно разрађују обавезу клуба као осигуравача у вези са одговорношћу шпедитера (покрива губитке и штете на терету, контејнерима и опреми, штете проузроковане на основу вануговорне одговорности, допринос у заједничкој хаварији, итд.), чиме се у ствари утврђују категорије покривених штета. Клубским осигурањем покривене су штете настале на основу уговорне и вануговорне одговорности шпедитера.

Што се тиче искључења из осигуравајућег покрића, примећујемо доста сличности код неких услова осигурања (C и L): штете које су непосредно или посредно настале као последица рата или рату сличних догађаја, посредне штете, итд. Поједини услови осигурања (L) посвећују пажњу искључењима услед остварења специфичних ризика (јонизација, радијација или кон-

⁷⁾ Чл. 689. Закон предвиђа да ће се одредбе уговора о пловидбеном осигурању применити „ . . . и на друга слична осигурања и реосигурања ако су склопљена према полисама или условима уобичајеним за пловидбена осигурања.”

таминација) или пружања услуга у вези са живим животињама, вредносним папирима, итд.

Осигурани износ (свота). — Различита решења постоје у вези са обавезом осигуравача да осигуранику накнади штету до висине осигураног износа. Према немачким условима (N), осигуравач се обавезује да накнади штету осигуранику до одређеног износа по сваком уговору о превозу робе. У другом случају (C) обавеза осигуравача се ограничава на одређени износ по сваком догађају у вези са појединим отпремним налогом или пошиљком. У условима се прецизира шта се подразумева под једним отпремним налогом (на пример, један збирни железнички вагон).

Интересантно решење је предвиђено у енглеским условима осигурања (L). Узастопне штете се обрачунавају на унапред утврђени осигурани износ, с тим што се штете сабирају. Када се осигурани износ исцрпи, он се поново успоставља (reinstatement), с тим што је осигураник обавезан да плати додатну премију осигурања.

Учешће осигураника у штети. — У погледу учешћа осигураника у штети покривеној осигурањем, осигураваачи су јединствени у свом ставу да осигураник једним делом мора сам носити такву штету. Методи се, међутим, разликују. У једном случају (N), се предвиђа да ће осигураник у свакој штети носити одређени износ (самопридржај). У другом, предвиђа се самопридржај осигураника у одређеном проценту од износа штете с тим што је висина самопридржаја лимитирана (C и N). У подваријантама, лимитирање самопридржаја се врши на начин што се предвиђа минимални самопридржај (C) или максимални (N). Може се предвидети да се учешће осигураника у ношењу штете може повећати у случају његове крајње непажње (N).

Трајање осигурања. — Осигурање одговорности се по правилу закључује за временски период од 12 месеци. Уколико се осигурање закључује на неодређено време, уговором се може предвидети отказни рок, на пример, три месеца пре истецања уговора. ТТ услови предвиђају да се годишња полиса осигурања поклапа са календарском годином, што остали разматрани услови осигурања не предвиђају.

Премија осигурања. — Премија осигурања се утврђује у пракси на више начина: од процента вредности робе која је предмет прихватања и отпреме, од процента шпедитерске награде и на основу података шпедитера о природи и висини плаћених штета протеклих година. Прима једном решењу (L), премија осигурања се плаћа у одређеном проценту од процењене годишње зараде шпедитера. Уколико шпедитер не заради износ који је предвиђен уговором о осигурању, осигуравач своје право на одређену премију обезбеђује одредбом о висини минималне

премије осигурања (на бази 75% од висине процењене зараде). Овакав систем одређивања премије осигурања примењује се и у другим условима осигурања.

За разлику од премијског осигурања, које је напред изложено, узајамно осигурање (ТТ) предвиђа друго решење. За разлику од премијских осигурања, код узајамних осигурања шпедитери као осигураници плаћају допринос чија се висина коригује у зависности од свих штета у току одређеног периода осигурања код клуба коме су поверени послови организовања осигурања.

ТТ услови предвиђају могућност престанка осигурања због неплаћања доприноса у року као и право клуба да наплати камату на неплаћени допринос о доспећу.

Премију осигурања по правилу плаћа шпедитер. Изузетак представља решење (N) према коме премију плаћа налогодавац, пошто осигурање шпедиције покрива ризик налогодавца.

Обавезе осигураника. — Општи услови осигурања поклањају доста пажње обавезама осигураника почевши од момента када шпедитер својство осигураника није још стекао, дакле од почетка преговора за закључење уговра о осигурању.

Према ТТ условима понуда за осигурање даје шпедитер клубу. Најважнији и бројни подаци презентирају се клубу на типском формулару. Сви подаци морају бити тачни, што представља услов (*condition precedent*) за пуноважност уговора о осигурању. Такво решење је страно нашем праву.

Услови осигурања (С) обавезују осигуранике да пријави осигуравачу штету чим за штету сазна. Од осигураника се тражи да у пријави штете пружи тачно одређене податке. Осигураник не сме без сагласности осигуравача признати своју одговорност или закључити поравнање. Осигураник је даље дужан да на захтев осигуравача препусти осигуравачу да у његово име али за свој рачун води судски или арбитражни спор.

У току трајања осигурања од осигураника се тражи (L) да у свим ситуацијама поступа брижљиво и предузима практичне разложне мере у циљу избегавања или смањења губитака или штете.

Осигураник је дужан (С) да предузме све правне и друге мере у циљу обезбеђења свих права према лицима одговорним за насталу штету.

Обавезе осигуравача. — Општи услови осигурања најчешће предвиђају обавезу осигуравача да у одређеном року накнади штету осигуранику као и трошкове осигураника које је поднео у вези са одбраном од постављених захтева за накнаду штете.

ТТ услови предвиђају врло детаљно обавезе клуба у вези са накнадом трошкова. Клуб ће осигуранику накнадити издатке и судске трошкове које је осигураник поднео у циљу избегавања своје одговорности. Осигураник има право на накнаду издатака и трошкова ако је за своје поступке претходно добио

сагласност клуба. Уколико је радио без такве сагласности постоји могућност да му се издаци и трошкови накнадно одобре ако се стане на становиште да су били разумно поднети.

ОСИГУРАЊЕ СКЛАДИШТАРА

а. Одговорност складиштара

У свету. — Складиштење робе је регулисано у иностранству на различит начин. Прописи у вези са овом проблематиком у већој или мањој мери ограничавају право странака да саме уређују своје међусобне односе путем уговора.

Француска. — Складиштар који послује на основу прописа који регулишу одговорност складиштара општих складишта (*magazin general*), одговоран је за чување робе до износа који је депонент робе пријавио приликом ускладиштења робе. У питању је одговорност складиштара који по закону има право да издаје складишницу. Одговорност осталих складиштара је регулисана Цивилним кодексом.

Складиштар има право да се позива на вишу силу као и на неке друге случајеве којима искључује своју одговорност за штете на роби.

За разлику од решења у многим другим државама, складиштар има законску дужност да изврши осигурање робе против ризика пожара.

Енглеска. — Правни положај складиштара је регулисан обичајним правом. Према овом праву, складиштар је обичан чувар робе који води рачуна о роби док се роба налази под његовом контролом. У вршењу ове своје уговорне обавезе, складиштар је дужан да покаже разумну пажњу и одговоран је за штете на роби ако се утврди да је штета настала због његове непажње или непажње лица за чије поступке складиштар одговара. У случају да роба буде уништена у пожару, складиштар не одговара ако се утврди да се пожар не може приписати у кривицу лица која за складиштара раде или у његову кривицу.

Складиштар нема обавезу да изврши осигурање робе. За енглеско право је карактеристично да складиштар има могућност да повећа а и да смањи висину своје одговорности а како је утврђена обичајним правом (у основу и обиму). Ово своје право складиштар може да користи на начин што ће у уговор њ ускладиштењу робе унети одговарајуће одредбе.

СР Немачка. — Складиштар је одговоран за губитак или штету на роби сем ако губитак или штета није могла бити спречена интервенцијом складиштара. Од складиштара се захтева да поступа са пажњом професионалног складиштара.

Општи услови пословања у Енглеској — Општи услови уговора усвојени од стране Националног удружења складишта-

ра Енглеске детаљно регулишу одговорност складиштара у тој земљи.

Уговор утврђује да ће се у сваком случају подразумевати да је роба на ускладиштењу предата безбедно и исправно упакована и да неће нанети штету другој ускладиштеној роби или имовини складиштара.

Право ретенције складиштара је такође предвиђено. Сва ускладиштена роба је на ризик корисника који има право да закључи такав уговор о осигурању робе који њему одговара.

Без обзира на било какву радњу, непажњу или пропуст складиштара, без обзира да ли је штета настала услед непажње, складиштар ни у ком случају не одговара за било коју штету проузроковану услед:

- а) закашњења у продаји робе,
- б) унутрашње мане или недостатка робе или недовољног или неподобног паковања,
- в) штрајка, пожара, грађанских немира, неријатељства, пуцања водоводних цеви, поплаве, злонамсрног оштећења, удара моторног возила или неког другог возила,
- г) крађе или поткрадања
- д) штете проузроковане од мишева и пацова и других животиња, или непажње, или пропуста складиштара, или његовог особља без обзира да ли је особље радило у оквиру свог задужења.

Складиштар ни у ком случају не одговара за посредне штете.

Складиштар не одговара уколико се захтев за накнаду штете не поднесе складиштару писмено у року од седам дана од дана када је корисник или лице у његовој служби сазнало за штету.

Одговорност складиштара ни у ком случају неће прећи износ од фунти 20 по једној тони робе у вези које је постављен захтев за накнаду штете.

У нашој земљи. — Одговорност складиштара је регулисана Законом о облигационим односима из 1978. Складиштар се појављује као носилац захтева из уговора о ускладиштењу робе. Уговором се обавезује складиштар да ће примити робу у складиште, да ће је чувати и одржавати и да ће робу после извесног времена предати оставиоцу или трећем лицу. Он одговара по принципу претпостављене кривице. Он је одговоран за штету уколико не докаже да је штета проузрокована околностима које се нису могле избећи ни отклонити. Закон му даје право да може доказивати да је штета настала кривицом оставодавца, услед природних својстава и мана робе као и због неисправне амбалаже.

Општи услови пословања Луке и складишта „Београд”. — Општи услови пословања садрже више важних одредби.

Лука је дужна да поступа са пажњом доброг привредника.

Лука своју одговорност за рад запосленог особља и техничких средстава начелно не може да искључи. Међутим, лука не одговара за штете проузроковане кривицом корисника услуга и вишом силом.

Лука не одговара за штете на роби проузроковане недовољним или неодговарајућим паковањем робе. Исти је случај са неупакованом робом подложном кварењу, корозији, деформацији, као и свим оштећењима насталим приликом уобичајене манифестације са робом.

Корисници лучких услуга се обавезују да робу осигурају док је у луци ускладиштена и то против ризика пожара и других ризика којима је роба због своје природе изложена.

Лука има обавезу да осигура робу од манипулативних ризика. Али Лука је обавезна да на захтев корисника изврши осигурање робе против било ког ризика који осигуравач прихвата и то тада врши за рачун наредбодавца а у своје име.

Лука има обавезу да са преводиоцем и царинским органима у луци састави записник у случају да се складишти роба у мањкавом стању.

Лука има обавезу да предузме све радње у циљу обезбеђења регресног права корисника услуга и то према превозиоцу или шпедитеру.

Лука је дужна да у оквиру својих могућности, предузме потребне мере како би избегла или смањила штету на роби без обзира да ли је осигурана или није.

Општи услови пословања СТТС-а. — Радна организација Складишни транспорти и трговачки центар (СТТС) из Марибора донео је 1977. године Пословне услове о чувању и манипулацијама са робом.

СТТС прима на ускладиштење само ону робу која је као таква подобра за ускладиштење. Не постоји обавеза складиштара да прими робу на чување која би због својих специфичности могла да нанесе штету другој ускладиштеној роби.

СТТС прима робу на ускладиштење на основу диспозиције оставодавца и приложених докумената. Преузимање се врши на основу броја комада, спољашњег изгледа и тежине робе.

Оставодавац одговара за сву штету која настане у складишту ако је штета због тога што је складиштару дао нетачне податке.

Уколико се приликом пријема робе на ускладиштење утврди да је амбалажа робе неодговарајућа, ова околност ће се записнички констатовати.

СТТС је дужан да пре пријема робе на чување од превозника утврди стварно стање робе и у случају оштећења робе да обезбеди регресна права оставодавца према превозиоцу.

Одговорност СТТС-а за ускладиштену робу настаје у тренутку када својим потписом и печатом на обавештењу о ускладиштењу робе потврди да је примно робу без примедби у погледу њеног стања.

б. Осигурање одговорности

Опште напомене. — Неизвршење уговорних обавеза од стране складиштара може оставодавцу робе проузроковати штету због које складиштар може постати одговоран да штету накнади. Исто тако, складиштар у току свог пословања може нанети штету лицима са којима није у уговорном односу. Осигурање одговорности складиштара из делатности коју обавља, као што је то случај и са осталим видовима осигурања одговорности из делатности, настало је из потребе да се заштите економски интереси лица која могу на изнете начине бити угрожена.⁸⁾

Осигурање одговорности складиштара у свету и у нашој земљи спроводи се као премијско осигурање.

Према решењу прихваћеном у Закону о облигацијама, осигурање од одговорности је унето у осигурање имовине (одељак 2), због чега се на осигурање од одговорности примењују одредбе Закона о облигацијама.⁹⁾

Предмет уговора. — Општи услови за осигурање од одговорности складиштара једног осигуравача (Е)¹⁰⁾, предвиђају да се осигурава одговорност осигураника. Осигуравач преузима на себе обавезу да осигуранику накнади такве износе које осигураник постане одговоран да плати.

У нашој земљи, заједнице осигурања имовине и лица до сада су често осигуравале одговорност складиштара на основу уговора о осигурању који је предвиђао све услове осигурања (на пример ЗОИЛ Дунав). Како је реч о појединачним уговорима, није могуће приказати њихове услове. У неким случајевима се, међутим, примењују и општи услови али који нису посебно припремљени за осигурање складиштара од одговорности. Као пример наводимо Посебна правила за осигурање од одговорности за чисту имовинску штету.¹¹⁾ Услови предвиђају да се осигурање односи на одговорност за штету проузроковану радњом или пропустом (грешком) при вршењу делатности која је у полиси означена.

Ова правила се, међутим, не могу непромењена применити на осигурање од одговорности складиштара, с обзиром да му не пружају адекватну заштиту. На пример, из покрића су искључене штете које складиштар претрпи због нестанка робе из складишта. Због тога ће у даљем излагању бити речи само о енглеским условима осигурања, са којима смо приликом писања реферата располагали.

⁸⁾ Ближе др Зоран Радовић, Послови складиштара — аспекти осигурања, Рационализација транспорта и манипулисање, Београд, бр. 3/80, стр. 13.

⁹⁾ Док Закон о поморској и унутрашњој пловидби употребљава израз „осигурање одговорности“ Закон о облигационим односима говори о „осигурању од одговорности“.

¹⁰⁾ A. L. S. (U. K.) 1968.

¹¹⁾ Правила за осигурање од одговорности, Croatia ZOIO, 1975.

Штете. — Осигуравач се обавезује да осигураник накнади штете за које осигураник одговара. Обавеза осигуравача може настати само ако је дошло до непосредног губитка или штете на роби која је била смештена у складишту осигураника.

Остали услови осигурања из покрића искључују штете које су проузроковане рђом, истрошеношћу, мољцима, црвима и унутрашњом маном. Исто тако, искључене су штете проузроковане недозвољеним понашањем запослених лица. Осигураник нема покриће ни у случају да одговара налогодавцу због губитка робе која је ускладиштена на основу фалсификоване документације.

Интересантно је да се општим условима искључује из покрића вануговорна одговорност складиштара.

Осигуравач се обавезује да осигуранику накнади трошкове и издатке које је осигураник поднео у циљу одбране од постављених одштетних захтева, под условом да је поступке осигураника осигуравач писменим путем одобрио. Уколико је плаћена штета била већа од осигураног износа, осигуравачева обавеза се пропорцијално смањује.

У случају да складиштар располаже хладњачама, из покрића се искључују штете проузроковане прекидом дотока струје, закашњењем или губитком тржишта. Посебна искључења су предвиђена и у случају складиштења жита у вези са штетама које се по правилу не покривају (на пример, скупљање зрна због губитка влаге).

Остали услови осигурања. — У погледу осталих услова осигурања од одговорности складиштара, не постоје такве специфичности због чега бисмо их посебно издвајали, с обзиром на већ изнета излагања. Многа решења су иста као код осигурања одговорности шпедитера. Предвиђа се учешће осигураника у штети и лимитира се одговорност осигуравача по свакој штети. Општи услови не садрже одредбе о начину одређивања премије осигурања.

Клаузула о сарадњи предвиђа обавезу осигураника да сарађује са осигуравачем кад се укаже потреба да се предузимају мере у циљу одбране од постављених одштетних захтева. Осигураник се обавезује да самостално не доноси одлуке о накнади штете или трошкова.

ЗАКЉУЧАК

Пословање шпедитера и складиштара треба да буде у што већој мери заштићено осигурањем. Осигурање треба да омогући шпедитеру и складиштару да закључивањем уговора о осигурању одговорности из делатности које спроводе, обезбеде своје пословање на начин што неће бити угрожено разним захтевима на накнаду штете било да се ради о основаним или неоснованим захтевима. Таква заштита осигурања претпоставља сарадњу између осигуравача и осигураника не само у случајевима када су

већ наступили догађаји који доводе у питање одговорност осигураника да накнади штету корисника његових услуга, него и пре, кад је потребно договорно утврдити превентивне мере. Због неопходности да осигураник буде материјално заинтересован кад наступе околности које могу довести до његове одговорности за накнаду штете, потребно је да уговором о осигурању буде предвиђен довољно висок самопридржај осигураника у свакој штети покривеној осигурањем. Такво решење је прихватљиво ако се узме у обзир сврсисходност осигурања одговорности из делатности.

Премда у реферату није било места да се врши анализа штета којима су изложени шпедитер и складиштар, можемо ипак уочити да се одштетни захтеви разликују, а на што утичу разлике у природи њихових делатности. С друге стране, делатност шпедитера, како смо видели, може бити ужа и шира, у зависности од чињенице да ли се шпедитер само бави отпремничком делатношћу, или такође, и превозилачком делатношћу. Шпедитеру због тога треба омогућити да бира ширину осигуравајућег покрића које би се пружало на основу јединствених општих услова осигурања у којима би били предвиђени уже и шире покриће.

Будући да је шпедитер због природе свог пословања потенцијално изложен високим захтевима за накнаду штете, али да у пракси ретко одговара, било би вероватно за шпедитера најбоље решење да осигурање своје одговорности тражи кроз узајамно осигурање. У ризичну заједницу која је у овом случају дуготрајније природе ушли би сви југословенски шпедитери који такво осигурање желе, с тим што би се изравнање ризика тражило у једном дужем периоду, слично решењу које имају поморски бродари у Р. & I. осигурању. Због тога би било добро погледати до каквих искустава су дошли аустријски шпедитери који су се у овом погледу удружили.

Делатност складиштара захтева, међутим, друкчији приступ. Складиштар, а то се нарочито односи на предузетника међународних терминала, налази се у транспортном ланцу у којем се роба превози од продавца до купца. Складиштар је у знатно већој мери изложен захтевима за накнаду штете од шпедитера и судске пресуде које су обавезале складиштара да накнади штету његовом налогодавцу, нису ретке. То указује да се осигурање складиштара од одговорности може лакше организовати као премијско осигурање код којег ће резултати осигурања (однос премија и штета) моћи лакше пратити а који ће осигуравачима бити познати у релативно кратком року.

Значај превентиве код осигурања складиштара од одговорности је знатно већи у односу на могућности организовања превентиве код осигурања одговорности шпедитера. Такође смо мишљења да премија осигурања треба да буде у непосредној зависности од обима пословања складиштара и да је због тога треба обрачунавати у проценту од његовог оствареног прихода.

Потребно је уочити да природа постојања шпедитера и складиштара намеће потребу за осигурањем како њихове уговорне тако и вануговорне одговорности. Будући да је њихова одговорност законом регулисана, уговор о осигурању треба да пружи такву ширину покрића која би покрила одговорност осигураника из делатности у целости. Општи услови осигурања би осигуравајуће покриће ограничили искључењем оних делатности које по својој природи не припадају редовним делатностима шпедитера и складиштара. Међутим, општи услови осигурања треба да омогуће осигураницима да могу да уговоре проширење осигуравајућег покрића. На пример, да шпедитер буде покривен у својству превозиоца а складиштар кад пакује робу.

Полазећи од законских решења која регулишу одговорност шпедитера и складиштара и реалних могућности да се осигурање њихове одговорности спроводи, уговором о осигурању се мора ограничити обавеза осигуравача у случају остварења осигураног случаја, одређивањем висине осигураног износа.

Утврђивање обавезног учешћа осигураника у свакој штети покривеној осигурањем такође је неопходно. На овај начин не само да се из покрића искључују мале штете, због којих осигурање одговорности и не постоји, већ се обезбеђује и материјална заинтересованост осигураника да ће савесно и брижљиво пословати.

Коначно, неопходност да се успостави тесна сарадња између осигуравача и осигураника, намеће потребу уношења у опште услове осигурања одредбе која обавезује осигураника и осигуравача да сарађују у свим ситуацијама у којима се може поставити питање одговорности осигураника која је покривана осигурањем. Природа осигурања одговорности не трпи конструкцију према којој осигураник има дужност да предузима све разумне мере као да није осигуран и да осигуравач има право да проценује у којој мери је осигураник ову своју обавезу испунио да би донео одлуку у којој мери је осигураник покривен осигурањем.

INSURANCE AGAINST LIABILITY OF THE FORWARDING AND WAREHOUSING AGENT

For modern business activities of the forwarding and warehousing agents, insurance against liability deriving from that business activity represents a necessity for safe performance. Insurance against liability is necessary to the forwarding and warehousing agents in order to protect them not only in cases when they are confronted with justified but also unjustified claims for indemnification of damages of parties they had business dealings with or otherwise.

The existing differences in the business activities of the forwarding warehousing agents has some impact on the method of implementation of insurance against their liability. With regard to the fact that the forwarding agent is exposed to potentially high indemnification claims and that in practice he rarely becomes actually liable, the most suitable form of insurance against his liability would be the system of reciprocal insurance with a view to the equalisation of premiums and damages being effected in a longer period of time. For the insurance against liability of the warehousing agent the premium insurance would be more suitable.

Insurance against liability of the forwarding and warehousing agents should be carried out in the manner that the number of contracts of insurance is reduced to minimum. For example, a forwarding agent dealing with the despatch and transportation of goods should have a singular contract of insurance covering these business activities. Therefore, the conditions of insurance should be adjusted so that they provide for general and particular coverage. This would save expenses for the insurance. The general conditions of insurance should make it possible for the insured to choose the latitude of coverage and decide for himself which activity and to what extent he would like to protect by the insurance. This is why the insurance premium should be made dependent of the quantity of service rendered by the insured (invoiced amount).

Having regard to the legal provisions regulating liability of the insured, and the facilities of insurance, it is necessary that the contract of insurance should determine the insured amount limiting the rights of the insured with respect to indemnification. The contract should also regulate the participation of the insured in each particular damage, securing the interest of the insured for the reduction of the damage by his appropriate behavior.

The general conditions of insurance should establish the obligation on part of the insured as well as the insurer for full cooperation in all situations pertaining to the liability of the insured which has been covered by insurance.

SUMMARY

L'ASSURANCE DE LA RESPONSABILITÉ EXPÉDITIONNAIRES ET DES MAGAZINIERS

Pour la gestion des affaires contemporaines des expéditionnaires et des magasiniers l'assurance de la responsabilité pour les activités qu'ils exercent représente l'indispensabilité pour la gestion sans péril des affaires. L'assurance de la responsabilité est indispensable à l'expéditionnaire et au magasinier pour les protéger dans les cas qu'ils sont confrontés avec les demandes justifiées ainsi que non-justifiées pour la compensation des dommages des personnes avec lesquelles ils étaient en relation d'affaires ou d'une autre façon.

Les différences existantes dans les activités des expéditionnaires et des magasinier influent sur le procédé par lequel il faut réaliser l'assurance de leur responsabilité. Eu égard que l'expéditionnaire est exposé à de grandes exigences potentielles pour la compensation du dommage et que dans la pratique il est rarement responsable en réalité, la forme la plus avantageuse de l'assurance de sa responsabilité serait le système de l'assurance mutuelle dans le but que l'égalisation de la prime (de la contribution) et du dommage soit effectuée dans une plus longue période. Pour l'assurance de la responsabilité du magasinier la prime d'assurance est plus avantageuse.

L'assurance de la responsabilité de l'expéditionnaire et du magasinier doit être réalisée de telle sorte que le nombre des contrats d'assurance soit réduit à la plus simple expression. Par exemple, l'expéditionnaire qui tout en exerçant son activité s'occupe aussi du transport des marchandises doit avoir un contrat unique concernant l'assurance de l'activité. C'est pourquoi les conditions de l'assurance doivent être adaptées de telle manière qu'elles contiendront une couverture plus étroite et plus large. De cette manière on réaliserait l'économie des frais d'assurance. Les conditions générales de l'assurance doivent donner la possibilité à l'assuré de choisir l'étendue de la couverture et de prendre seul la décision en ce qui concerne la question quelle sorte d'activité et dans quelles proportions il désire garantir par l'assurance. C'est une des raisons pourquoi la prime d'assurance doit être placée sous la dépendance de l'ampleur des services de l'assuré (du montant facturé).

En prenant en considération les prescriptions de la loi qui réglementent la responsabilité de l'assuré et les possibilités de l'assurance, il est indispensable de déterminer par le contrat d'assurance le montant assuré qui limite le droit de l'assuré à la compensation du dommage. Par le contrat doit être prévu de même la participation de l'assuré à chaque dommage par quel moyen on arrivera à susciter l'intérêt d'exercer l'influence par ses comportements sur la diminution du dommage.

Les conditions générales de l'assurance doivent prévoir l'obligation de l'assuré et de l'assureur de collaborer dans toutes les situations dans lesquelles peut se poser la question de la responsabilité de l'assuré qui est couverte par l'assurance.